

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА

гр. София 1113, ул. „Акад. Георги Бончев”, бл.6, ет.5/6, тел. 02 870 53 03

**ОТЧЕТЕН ДОКЛАД ЗА НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА,
УЧЕБНАТА И ФИНАНСОВА ДЕЙНОСТ
НА ИИНЧ ПРЕЗ 2019 ГОДИНА**

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ПРОБЛЕМАТИКА НА ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА

1.1. Преглед на изпълнението на целите (стратегически и оперативни) на ИИНЧ, оценка и анализ на постигнатите резултати и на перспективите на ИИНЧ в съответствие с неговата мисия и приоритети, съобразени с утвърдените научни тематики 4

1.2. Изпълнение на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017–2030 – извършени дейности и постигнати резултати по конкретните приоритети 5

1.3. Полза / ефект за обществото от извършваните дейности 6

1.4. Взаимоотношения с други институции 7

1.5. Общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата 8

1.5.1. Практически дейности, свързани с работата на национални, правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др. 8

1.5.2. Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд „Научни изследвания”), програми, националната индустрия и пр. 9

2. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ ПРЕЗ 2019 г.

2.1. Най-значимо научно постижение 11

2.2. Най-значимо научно-приложно постижение 12

3. МЕЖДУНАРОДНО НАУЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО НА ИИНЧ 13

4. УЧАСТИЕ НА ИИНЧ В ПОДГОТОВКАТА НА СПЕЦИАЛИСТИ 13

5. ИНОВАЦИОННА ДЕЙНОСТ НА ИИНЧ И АНАЛИЗ НА НЕЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ 14

6. СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ НА ИИНЧ 14

7. КРАТЪК АНАЛИЗ НА ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ НА ИИНЧ ЗА 2019 г.	15
8. ИЗДАТЕЛСКАТА И ИНФОРМАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ НА ИИНЧ	16
9. ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАУЧНИЯ СЪВЕТ НА ИИНЧ–БАН	19
10. КОПИЕ ОТ ПРАВИЛНИКА ЗА РАБОТА В ИИНЧ–БАН	19
11. СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ В ОТЧЕТА И ПРИЛОЖЕНИЯТА КЪМ НЕГО СЪКРАЩЕНИЯ	19

1. ПРОБЛЕМАТИКА НА ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА:

1.1. Преглед на изпълнението на целите (стратегически и оперативни) на ИИНЧ, оценка и анализ на постигнатите резултати и на перспективите на ИИНЧ в съответствие с неговата мисия и приоритети, съобразени с утвърдените научни тематики.

Както е определено в мисията, Институтът за изследване на населението и човека (ИИНЧ) е ориентиран към провеждане на демографски и психологични изследвания, целящи разкриване на закономерностите и факторите за развитие и възпроизводство на българското население, а също за психологично развитие и реализация на отделния човек. Изследователската стратегия на института е насочена към подпомагане на институциите при решаването на проблеми с демографското и личностно развитие в условията на европейска интеграция и налични глобални тенденции.

В съответствие с мисията и приоритетите на ИИНЧ през 2019 г. учените от института продължиха да работят по редица значими научноизследователски проекти, свързани с изготвянето на прогнози за демографското развитие на страната и изучаване на най-значимите проблеми в тази област, като депопулация на селата, възпроизводство на работната сила, съвместяване на труда и семейните ангажименти, историко-демографско развитие на населението, обитаващо българските земи в миналото, анализи на раждаемостта, семейството, семейните политики, стареенето на населението, миграционната и етническата проблематика. През 2019 г. учени от ИИНЧ работят и по значими проекти във връзка с разработването на политики, насочени към българите в чужбина, разработването на програма за превенция и интервенция на агресията и насилието в училище, проучване на проблемите и тенденциите в здравословните и рисковите нагласи и поведения на учениците в България, изследване на рисковото поведение на пътя, и др.

Посоченото дава възможност да се заяви, че през 2019 г. учените от ИИНЧ разработват редица важни за българското общество и за държавните институции проекти. Част от тези проекти ще продължат и през следващия период, като по този начин ще се осигури приемственост в изпълнението на целите и приоритетите на института.

1.2. Изпълнение на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017–2030 – извършени дейности и постигнати резултати по конкретните приоритети.

Научните приоритети на ИИНЧ отразяват, от една страна, научноизследователските интереси и насоченост на учените, но от друга, в тях рефлектират актуалните обществени интереси и приоритетите на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017–2030.

Съобразно визията на стратегията по отношение на човешките ресурси в ИИНЧ са създадени условия за ефективно кариерно развитие на учените, основано на високо ниво на научните изследвания. Създадени са условия за по-голяма мобилност на учените, както и за насърчаване на участията на докторантите и младите учени в национални и международни форуми, докторантски школи, различни специализации и др. Важна инициатива в тази насока представлява проведената през октомври 2019 г. под ръководството на проф. д-р Катя Стойчева XI Национална школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки „Социалните процеси като предизвикателство за индивида и общностите“, посветена на 150-годишнината на БАН. Докторантите и младите учени са включвани и в разработваните в института проекти, което е един от важните индикатори за реализирането на приоритетите на националната стратегия.

Посредством привличането на допълнителни финансови средства от външни проекти ръководството на ИИНЧ се стреми да се справи с проблемите, свързани с подобряване на условията на труд и повишаване на жизнения стандарт на учените и на помощния научен персонал. Без адекватна държавна политика в тази област обаче трудно би могло да се очаква трайно решаване на тези проблеми. Аналогична е ситуацията и с редица други цели на националната стратегия – повишаване на броя на учените до характерни за ЕС нива и балансираното им разпределение по възраст, пол и научни области; осигуряване на достъп на българските учени до европейската и световна научна инфраструктура и др.

В провежданите научни изследвания учените от ИИНЧ се съобразяват със заявената в стратегията приоритетност на фундаменталните изследвания, обвързани с актуалните обществени предизвикателства. За целта през 2019 г. учени от института разработват проекти, свързани с едни от най-значимите за българското общество предизвикателства, като решаването на демографския проблем в страната,

подобряването на качеството на живот, социалното развитие, културно-историческото наследство, националната идентичност, националната сигурност и отбрана.

Визията на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017–2030 предвижда засилване на връзките на науката с образованието, бизнеса, държавните органи и обществото като цяло. Именно в тази насока са и разработваните от учените в ИИНЧ проекти, резултатите от които могат да послужат за вземането на адекватни управленски решения от българските държавни институции.

1.3. Полза / ефект за обществото от извършваните дейности.

Резултатите от изследователските дейности на учените от ИИНЧ през 2019 г. са от полза за обществото в редица сфери, най-важните от които са:

- Извършване на експертни анализи за различни държавни институции и НПО във връзка с актуални проблеми от демографското развитие на България, пазара на труда, регионалното развитие, раждаемостта и семейните политики, смъртността и стареенето на населението, етническите и интеграционните въпроси, миграциите и др.
- Разширяване на изворовата база за проучване на основните закономерности и специфики в историко-демографското развитие на населението, обитаващо българските земи в миналото;
- Разработване на политики, насочени към българите в чужбина, в подкрепа на усилията на държавните институции за справяване с демографските проблеми в страната;
- Разработване и апробиране на програма за превенция и интервенция на агресията и насилието в училище;
- Обучение на учители за ранно оценяване на риска от проблеми в развитието и от възникване на обучителни затруднения при децата в детските градини;
- Изследване на проблемите, свързани със здравословните и рисковите нагласи и поведения на учениците в България;
- Предоставяне на препоръки за превантивни дейности в сферата на пътната безопасност; и др.

Дейности в полза на обществени и правителствени институции представляват и ангажиментите на много от учените в ИИНЧ за експертни оценки и анализи и участия

в съвети, комисии и работни групи към различни български държавни институции. Според въведените в системата SONIX данни, през 2019 г. учените от ИИНЧ са извършили 28 експертизи в помощ на институции и органи на управление, от които 6 платени и 22 неплатени.

Учени от института участват в дейността на Националния съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси към Министерски съвет, Националния съвет по въпросите на социалното включване към Министерски съвет, Междуведомствената работна група по демографските въпроси към министъра на труда и социалната политика; Междуведомствената група за мониторинг на изпълнението на Актуализираната Националната демографска стратегия на Република България, Междуведомствената работна група към Министерството на регионалното развитие и благоустройството за разработване на варианти за нов териториален обхват, Комисията на Министерството на труда и социалната политика за интеграция на уязвими малцинствени общности, Комитета за българите в чужбина към вицепрезидента на Република България, Агенцията по заетостта, Централната комисия по преброяването, Експертната работна група за нова демографска политика към Министерския съвет, Държавно-обществената консултативна комисия по проблемите на безопасността на движение по пътищата, и др.

1.4. Взаимоотношения с други институции.

ИИНЧ има дългогодишни взаимоотношения с редица институции, организации и висши учебни заведения. Те се изразяват както в съвместна работа по различни научноизследователски и научноприложни проекти, така и чрез участието на учените в събития, експертизи, обучения, консултации и други дейности по покана на съответните организации. Както вече се отбеляза, учени от института участват в дейността на съвети, комисии и работни групи към различни български държавни институции (Министерски съвет, Министерство на труда и социалната политика, Министерство на регионалното развитие и благоустройството и др.), както и в дейността на организации от неправителствения сектор.

ИИНЧ поддържа трайни сътрудничества с редица български висши учебни заведения, като Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Университета за национално и световно стопанство, Нов български университет, Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Югозападния университет „Неофит Рилски“,

Бургаския университет „Асен Златаров“, Бургаския свободен университет, Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“. Сътрудничество се поддържа и с редица институти на БАН, Националния статистически институт, Института по психология на МВР, Военната академия „Г. С. Раковски“, Института за политика, Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, Държавна агенция „Архиви“, музейната мрежа в страната и др.

ИИНЧ си сътрудничи и с международни академични структури, организации и университети (като УНИЦЕФ и Кримския федерален университет), с които се осъществяват съвместни научни прояви и проекти. Учени от института участват и в изготвянето на международни доклади за значими европейски и световни институции, като Съвета на Европа и Европейската комисия, Световната банка, Швейцарския фонд за развитие и др.

Ръководството на ИИНЧ стимулира младите учени и докторанти в осъществяването на контакти с международни структури, които да им позволят включването в международни научни мрежи и програми. Пример за това е участието на на гл.ас. д-р Цветелина Панчелиева в международната програма „Junior Researcher Programme“ на University of Cambridge и Columbia University.

1.5. Общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата.

1.5.1. Практически дейности, свързани с работата на национални, правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др.

Редица практически дейности на ИИНЧ подпомагат работата на държавните институции. Сред тези дейности заслужава да се отбележат:

- Публикуване в многотомно издание на резултатите от възложения от Министерския съвет проект „Мерки за преодоляване на демографската криза в Република България“, имащ за цел подпомагане на държавните институции в усилията им за формулиране на работещи политики за преодоляване на демографската криза в страната;
- Разработване по поръчка на Министерския съвет на политики, насочени към българите в чужбина;
- Разработване по поръчка на Министерството на образованието и науката на програма за превенция и интервенция на агресията и насилието в училище;

- Обучение по поръчка на МОН на учители за ранно оценяване на риска от проблеми в детското развитие; и др.

Освен това учени от ИИНЧ участват активно в дейността на съвети, комисии и работни групи към различни български държавни институции, за нуждите на които изготвят редица експертизи.

1.5.2. Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд „Научни изследвания”), програми, националната индустрия и пр.

Учени от ИИНЧ работят по редица проекти, които пряко обслужват дейността на българските държавни институции и потребностите на българското общество. Сред тези проекти като най-значими могат да бъдат посочени:

1. Проект **„Разработване на политики, насочени към българите в чужбина“** (2019–2020 г.) с ръководител проф. д-р Антоанета Христова, възложен и финансиран от Министерския съвет на Република България.

Целта на проекта е на базата на проведеното изследване да се формулират работещи политики спрямо българите в чужбина в съответствие с различните типове емигранти. В проекта са обхванати 14 страни от Европа и Северна Америка (Украйна, Молдова, Гърция, Турция, Македония, Сърбия, Албания, Германия, Испания, Франция, Италия, Великобритания, САЩ и Канада).

В периода на първата година на реализация на проекта са събрани данни от количествено онлайн изследване сред нашите сънародници; проведено е качествено изследване във всички включени в изследването страни; подготвен е контекстуален анализ за всяка страна; събрани са конкретните впечатления на интервюерите за всяка една от страните. Резултатите до момента потвърждават необходимостта вниманието при разработването на политики в тази сфера да бъде насочено както към обобщаващи политики, така и към отчитане спецификите на отделните държави, поради влиянието на контекста върху профилите и потребностите на сънародниците ни. На базата на събраната информация през 2020 г. ще се формулират конкретни политики спрямо българите в чужбина, които да послужат на българските държавни институции при вземането на управленски решения.

2. Проект **„Проблеми и тенденции в здравословните и рисковите нагласи и поведения на учениците в България“** (2017–2019 г.) с ръководител доц. д-р Лидия Василева, финансиран от Министерство на образованието и науката.

Проучването обхваща почти всички аспекти на детското и юношеското поведение и здраве, като в резултат представя цялостна картина на състоянието и проблемите при възрастовата група на 11, 13 и 15 годишните ученици.

В рамките на проекта са събрани съответните национално репрезентативни данни за здравето и здравните поведения на деца в училищна възраст в България за периода 2017–2018 г.; представен е описателен анализ на данните по основните тематични области от изследването: здраве, здравни и рискови поведения, училищна и семейна среда, комуникация през електронни медии и др., според демографските характеристики възраст, пол, клас, местоживееене; проучени са взаимовръзките между здравните поведения, рисковите поведения и здравето, както и свързаните с тях фактори. Анализът на данните от изследването е представен в доклад до МОН **„Поведение и здраве при деца в училищна възраст – България 2018“**. Въз основа на анализа върху получените резултати са представени съответните изводи и конкретни препоръки относно рисковите поведения, здравето и благополучието на юношите.

3. Проект **„Обучение на учители за ранно оценяване на риска от проблеми в развитието“** (2019 г.) с ръководител доц. д-р Мария Трифонова, финансиран от Министерство на образованието и науката по Оперативна програма **„Наука и образование за интелигентен растеж“**. Проектът се реализира в рамките на проекта на МОН **„Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“**.

Основната цел на дейностите по проекта е обучение на детски учители от всички региони в България за овладяване и усъвършенстване на знания, умения и компетентности, свързани с: ранното оценяване на риска от възникване на проблеми в развитието и от възникване на обучителни затруднения при деца от 3 години до 3 години и 6 месеца в детската градина чрез скрининг тест и други методи; практически насоки за реализиране на подкрепящи форми на педагогическо взаимодействие при работа с деца с обучителни затруднения; подготовка за практическо осъществяване на приобщаващото образование в детските градини и в контекста на създаване на позитивни нагласи към децата със затруднения; създаване на мотивация за саморазвитие и самоусъвършенстване в тематичната област на обучението и постигане на по-високо качество на образователната среда, в съответствие с

индивидуалните потребности на децата. По проекта са обучени общо 1630 учители от 1500 детски градини от страната.

2. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ ПРЕЗ 2019 Г.

2.1. Най-значимо научно постижение:

Национално представително проучване на населението на възраст 18-50 г. (жени) и 18-55 г. (мъже) „**Нагласи към раждаемостта, семейните политики и уязвимите общности**“ с обем на извадката 1 506 души. Проучването е проведено от екип с ръководител проф. д-р Татяна Коцева.

Значимост за науката:

1. Разработена е авторска методика за изследване на репродуктивните намерения и нагласите към семейните ценности, както и нагласите към мерките на семейните политики на хора в активна възраст.

- 2. Очертана е мотивацията за репродуктивни намерения и създаване на семейство и партньорски съюз, както и основните фактори, които обуславят нагласите на основата на прилагане на дескриптивен, регресионен и събитийен анализ (event history analysis).

Значимост за обществото:

1. Въз основа на проведения анализ на нагласите към репродуктивните планове и семейните ценности са очертани основните дефицити в действащата социална политика в България относно подкрепата на семействата и децата.

2. Изведена е система от мерки (монетарни и немонетарни) за подкрепа на семействата с деца от 0 до 7 г., като е предложена и финансова обосновка на мерките.

Резултатите от изследването и съпътстващите анализи са публикувани в: Коцева, Т., Е. Димитрова, Й. Зографова, Й. и др. (2019). Мерки за преодоляване на демографската криза в Република България. Т. 1. Раждаемост и семейна политика. София, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, ISBN: 978-954-322-958-1 (Print); 978-954-322-962-8 (Online).

Илюстрация към научното постижение: вж. Приложение 1.

2.2. Най-значимо научно-приложно постижение:

Разработване на „Програма за превенция и интервенция на агресията и насилието в училище“ в рамките на проект с ръководител проф. д-р Йоланда Зографова (2018–2019 г.), финансиран от МОН.

Основната цел на Програмата е да се осъществи превенция и където е необходимо интервенция, чрез които да се минимизират съществуващите агресивни и деструктивни прояви на учениците в българското училище, както и да се намалят проблемите, свързани с насилието и тормоза в училищна среда.

Резултатите от апробиране на Програмата в 4 училища в 3 града сред 275 ученици в 13 паралелки сочат, че повечето ученици са подобрили взаимоотношенията си и повече от $\frac{1}{2}$ от учениците се чувстват по-спокойни и по-весели след упражненията/игрите.

Експертните оценки на учители, психолози и педагогически съветници показват, че има необходимост от въвеждане на Програма за превенция и интервенция на агресията и насилието в училище. Почти всички изследвани експерти (94.2%) посочват, че игрите/упражненията в програмата съответстват на необходимостта от превенция на агресията.

Значимост за науката. На базата на подготвен методически инструментариум се диагностицират ученически групи по степени на агресия и някои вътрегрупови особености. Създадена е иновативна програма, състояща се от два основни модула - за превенция, предназначен за класове, при които не се диагностицират чести агресивни прояви, и за интервенция за класове, в които се диагностицират такива

Значимост за обществото. Програмата притежава универсален характер, защото би могла да се прилага във всички училища, независимо от техния вид и професионален профил и е инструмент за работа на училищните психолози / педагогическите съветници за установяване и справяне с предизвикателствата в училище – агресия и проблемни класове.

Програмата може да бъде въведена в училищната практика след кратко обучение на педагогическите съветници / училищни психолози в нейното приложение.

Илюстрация към научно-приложното постижение: вж. Приложение 2.

3. МЕЖДУНАРОДНО НАУЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО НА ИИНЧ:

Една от най-важните цели и същевременно основен механизъм за реализиране на научните приоритети на ИИНЧ е международното научно сътрудничество, чрез което се реализират и част от изследователските проекти и научни публикации.

През изминалата година учените от ИИНЧ са участвали с доклади в 11 международни форума, 9 от които са проведени извън България – в Брюксел, в Торино, Сиена и Верона (Италия), в Солун, Киев, Москва и Ялта в Крим. На тези форуми са изнесени 25 доклада самостоятелно или в съавторство. Учени от института са участвали и в изготвянето на доклади за значими европейски и световни институции, като Съвета на Европа и Европейската комисия, Световната банка, Швейцарския фонд за развитие, УНИЦЕФ и др.

ИИНЧ стимулира участието на докторанти и млади учени в международни научни програми. През 2019 г. гл.ас. д-р Цветелина Панчелиева разработва **проект „Organisational decision making”** към международната програма „Junior Researcher Programme“ на University of Cambridge и Columbia University. Целта на проекта е разработване и провеждане на международно научно изследване по темата, разработване и публикация на статия в международно издание с импакт фактор, както и координиране на екип по проекта. Проектът цели разработване и тестване на модел за взимане на стратегически решения в софтуерни компании.

Реализираните през 2019 г. резултати по проекта обхващат участие в лятно училище за подготовка и планиране на проекта, координационна дейност с международния екип от изследователи, провеждане на теоретичен обзор по темата за вземане на решение и организационна стратегия, избор на методологии и превод на методологиите на два езика – немски и български език, избор на платформа и програмиране на платформата за целите на проекта, информационно търсене за компании-участници. Разработен и подаден към международно списание с импакт фактор е доклад по темата на изследването.

4.УЧАСТИЕ НА ИИНЧ В ПОДГОТОВКАТА НА СПЕЦИАЛИСТИ:

Учените от ИИНЧ са хонорувани преподаватели в няколко университета в страната и обучават **студенти** в бакалавърски и магистърски програми. През 2019 г. те са изнесли общо 636 часа лекции в 5 български Висши учебни заведения: Софийски

университет „Св. Климент Охридски“, Нов български университет, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, Военна академия „Г. С. Раковски“ и Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград. Учени от института са провели и 2 специализирани курса с общо 60 часа към Центъра за обучение при БАН и Нов български университет. Доц. д-р Ергюл Таир е ръководител на 8 дипломанти в СУ „Св. Климент Охридски“.

Съществена функция и приоритет на звеното е да приема и обучава **докторанти**. Към началото на 2019 г. в Института са обучавани 10 докторанти, всичките по държавна поръчка. През годината двама докторанти са отчислени с право на защита, а 4 са новозачислените докторанти. През 2019 г. са защитени 3 дисертации за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ (от Емилия Тихова, Тодор Бонев и Сезгин Бекир).

Към 31.12.2019 г. в ИИНЧ има 12 докторанти: 3 редовна докторантура и 9 задочна докторантура.

Все още обаче не са решени проблемите с намирането на достатъчно добре подготвени кандидати за докторантура по някои от специалностите („Статистика и демография“, „История на България“ и др.), за които ИИНЧ притежава акредитация да обучава докторанти.

През 2019 г. под ръководството на проф. д.и.н. Щелиян Щерионов беше подготвен и изпратен в Центъра за обучение Доклад-самооценка за акредитация на докторската програма по научната специалност „История на България“ („Историческа демография“) от професионално направление 2.2. История и археология.

5. ИНОВАЦИОННА ДЕЙНОСТ НА ИИНЧ И АНАЛИЗ НА НЕЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ:

Не е осъществявана съвместна иновационна дейност с външни организации и партньори.

Не е извършван трансфер на технологии и/или подготовка на трансфер на технологии по договор с фирми.

6. СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ НА ИИНЧ:

Не е осъществявана такава дейност.

7. КРАТЪК АНАЛИЗ НА ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ НА ИИНЧ ЗА 2019 г.

През 2019 г. основен източник на финансови средства е утвърдената бюджетна субсидия на ИИНЧ в размер на 906 674 лв. Разходите от бюджетната субсидия са разпределени както следва: за заплати и осигурителни вноски на служителите в института – 788 938 лв., за стипендии – 28 308 лв., за разходи за консумативи за сградата – 12 500 лв., за възнаграждения на участващите в процедури за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности съгласно ЗРАС – 5 130 лв., за обезщетения по чл. 222 и 224 от КТ – 16 873 лв. Неизразходваните средства от бюджетната субсидия в края на годината са прехвърлени като преходен остатък към собствените средства на института.

През отчетната 2019 г. се работи по проект „Разработване на политики, насочени към българите в чужбина” на стойност 340 000 лв. За изпълнение на дейностите по проекта, свързани с интервюиране на сънародниците ни в чужбина, се проведе обществена поръчка за самолетни билети и хотелско настаняване на изследователските екипи.

През изминалата година институтът е провел научни изследвания по следните проекти, финансирани от МОН: проект „Комплексен интегриран мултикомпонентен подход при изследване на дислексия на развитието”, по който е постъпила сума 13 488 лв., проект „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование” на стойност 64 000 лв. По договор с ФНИ са постъпили средства по проект „Психологически детерминанти на нагласите към емиграция и жизненото планиране при младите хора, в контекста на демографските предизвикателства в България” – 60 000 лв. и по програма „Петър Берон” – 60 000 лв.; за издаване на научни периодики – сп. „Население” и сп. „Психологични изследвания”, са постъпили 13 780 лв. Институтът получи финансиране от БАН по програма „Млади учени и постдокторанти” – по модул „Млади учени” 9 080 лв. и по модул „Постдокторанти” 27 600 лв., средствата от които са използвани по правилата на програмата само за основни и допълнителни възнаграждения на младите учени и постдокторанта.

През 2019 г. се получават и следните приходи от външни организации: по договор с Фондация „За нашите деца“ – 3 500 лв., от продажба на списания, вкл. онлайн – 2 288.64 лв., от Българско дружество по логотерапия – 1 125 лв., от такси правоучастие в Национална докторантска конференция – 1 728 лв., от договори за

обучение по психологически методики – 3 000 лв., от такси за проведени курсове – 316 лв., от такси на докторанти – 860 лв.

През 2019 г. беше възможно повишаване на трудовите възнаграждения, съгласно ПМС №4/10.01.2019 г. и решение на ОС на БАН за разпределение на бюджета по компоненти К1, К2 и К3. Увеличението на основните заплати е 10%, за всички категории персонал. В края на годината бяха дадени допълнителни възнаграждения на учените по компонент К2 и целеви награди, съгласно Вътрешните правила за работните заплати в ИИНЧ. Въпреки това основен проблем на института остава ниското ниво на заплащане по трудови правоотношения, който на фона на повишаваща се минимална работна заплата продължава да бъде тревожно актуален.

През годината със собствени средства се направиха ремонти – боядисване на стаи и монтаж на дограма и обзавеждане с някои нови офис мебели. Със собствени средства се изплащат всички външни услуги – за телефон, софтуерно и хардуерно обслужване, технически услуги и други външни услуги. Голяма част от разходите за канцеларски материали и консумативи, командировки, застраховки и представителни разходи също се извършват със собствени средства.

8. ИЗДАТЕЛСКАТА И ИНФОРМАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ НА ИИНЧ:

Съгласно въведените данни в системата SONIX, през 2019 г. са публикувани 71 **научни публикации** на учени от ИИНЧ, които влизат в отчета на звеното. Други 21 научни публикации са приети за печат. По този начин започва да се преодолява констатирания през предходната година спад в публикационната активност на учените от ИИНЧ, която през 2018 г. достига до най-ниското си ниво в сравнение с последните няколко години (64 публикувани научни публикации през 2018 г. спрямо 80 през 2017 г. и 71 през 2016 г.). Трябва да се отчете, че за констатирания през 2018 г. спад в публикационната дейност на учените от ИИНЧ има обективни обстоятелства, свързани най-вече с натовареността на изследователския състав по реализирането и успешното завършване на няколко големи проекта, сред които изпъква заключителния етап на мащабния проект „Мерки за преодоляване на демографската криза в Република България“ (2017–2018). През настоящата година резултатите от тези проекти бяха издадени под формата на колективни монографии, студии и статии, което доведе до увеличаване на публикационна активност на учените от ИИНЧ.

През 2019 г. са публикувани **4 монографии**:

Александрова-Караманова, А. (2019). Външният вид при младите хора: между здравето и успеха. ДиоМира, ISBN: 978-954-2977-60-5 (print), 978-954-2977-61-2 (pdf), 587 с.

Владиминова, К., Ташев, С., Калчева, Ст. и др. (2019). Мерки за преодоляване на демографската криза в Република България. Т. 3. Миграции и национална идентичност. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, ISBN: 978-954-322-963-5, 526 с.

Коцева, Т., Димитрова, Е., Зографова, Й. и др. (2019). Мерки за преодоляване на демографската криза в Република България. Т. 1. Раждаемост и семейна политика. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, ISBN: 978-954-322-958-1 (Print); 978-954-322-962-8 (Online), 535 с.

Щерионов, Щ. (2019). Историческа демография на България. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, ISBN: 978-954-322-976-5 (Print); 978-954-322-977-2 (Online), 328 с.

Излезлите от печат през 2019 г. **научни публикации в издания, индексирани в Web of Science (WoS), Scopus и ERIH+**, са 19. Както по отношение на предходната година, така и сега, трябва да се отчете, че по-голямата част от тези публикации (13) са публикувани в индексираното в ERIH+ сп. „Психологични изследвания“. Това ще породи сериозен проблем през следващите години, когато публикациите в издания, индексирани в ERIH+, няма да се отчитат като публикации с импакт фактор или импакт ранг.

Реферираните научни публикации в издания, неиндексирани в WoS, Scopus, ERIH+, и в тематични сборници (вкл. сборници от международни и национални научни форуми), са 37.

В SONIX са въведени и 16 научно-популярни публикации, излезли от печат през 2019 г.

Що се отнася до **цитатите**, в системата SONIX за 2019 г. са въведени 204 цитирания на публикации на учени от ИИНЧ. В сравнение с предходната година броя на цитиранията се увеличава значително – от 131 цитирания за 2018 г. на 204 цитирания за 2019 г. От съпоставката с данните от предходните години е видно, че по отношение на цитатите не само се наблюдава преодоляване на констатирания през 2018 г. спад в броя на цитиранията, но и през 2019 г. стойностите на този показател

достигат най-високото си ниво за целия период 2015–2019 г., през който функционира системата SONIX за отчитане на научната и експертната дейност в БАН.

44 от цитатите на научни публикации на учени от института, въведени за 2019 г., са в издания, индексирани в WoS и Scopus. По отношение на този показател също се наблюдава значително увеличаване в сравнение с предходните години, когато цитатите в посочените издания са 27 на брой през 2018 г. и 20 през 2017 г.

Информация за научните списания, издавани от ИИНЧ:

Институтът за изследване на населението и човека при БАН издава две академични реферирани списания със строго научен характер – сп. „Психологични изследвания” и сп. „Население”, свързани с двете основни направления на научната дейност в института – психология и демография. В тях се публикуват оригинални, непубликувани научни статии и студии на учените от двата департамента, отразяващи провежданите изследвания, както и изследвания на учени от България и чужбина.

През 2019 г. редакционните екипи на двете списания продължават работата си по включването на изданията в международните наукометрични бази данни.

През 2019 г. са издадени три книжки на сп. „Психологични изследвания“ – кн. 1, 2 и 3 за 2019 г. от Том 22 на изданието, с общо 49 статии, от които 18 на английски език, с общ обем от 814 страници. В книжките са публикувани рецензираните статии на участниците в Научната конференция с международно участие „Психологията с лице към социалните проблеми“ (22-23 ноември 2018 г.).

През 2019 г. са отпечатани три книжки на сп. „Население“ – кн. 1, 2 и 3 за 2019 г. от том 37 на изданието, с общо 23 научни статии и едно научно съобщение, с общ обем от 608 страници. Статиите са избрани от редакционната колегия сред най-значимите и актуални доклади и съобщения, изнесени на организираната от Департамент „Демография“ Научна конференция с международно участие „Демографски предизвикателства и политики“ (София, 14-15 ноември 2018 г.).

За 2019 г. сп. „Население“ ще издаде още 3 книжки. Кн. 4 е под печат, кн. 5 е подготвена за печат, а работата по кн. 6 предстои.

В края на 2019 г. двете списания за пореден път спечелиха Конкурс „Българска научна периодика – 2019“ към ФНИ.

Информация за дейността на библиотеката при ИИНЧ (Библиотека по демография; Библиотека по психология) през 2019 г.

През 2019 г. фондът на библиотеката достигна общо 6 413 тома (Библиотека по „Демография“ – 3 994 т.; Библиотека по „Психология“ – 2 419 т.).

По вид: книги – 3 477 т.; периодични издания: списания и поредици – 2 897 т., поредици на електронен носител – 48 т. По език: на български език – 2 747 т.; на чужди езици – 3 666 т.

Постъпленията през 2019 г. са общо 142 библиотечни документи (Библиотека по „Демография“ – 95 т., Библиотека по „Психология“ – 47 т.). Изразходвани средства за новополучените библиотечни документи – общо 3 918.65 лв.

През 2019 г. приключи инвентаризацията на Библиотеката по „Демография“.

9. ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАУЧНИЯ СЪВЕТ НА ИИНЧ–БАН:

Информацията за Научния съвет на ИИНЧ е представена в Приложение 3.

10. КОПИЕ ОТ ПРАВИЛНИКА ЗА РАБОТА В ИИНЧ–БАН:

Правилник за устройството, вътрешния трудов ред и дейността на Института за изследване на населението и човека, приет от Общото събрание на учените на 13.01.2011 г., е качен и достъпен на сайта на института: http://www.iphs.eu/n/images/normative-docs/Pravilnik_IINCH_18.02.2015.pdf

11. СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ В ОТЧЕТА И ПРИЛОЖЕНИЯТА КЪМ НЕГО СЪКРАЩЕНИЯ:

ЗРАС – Закон за развитие на академичния състав в Република България

ИИНЧ – Институт за изследване на населението и човека

МОН – Министерство на образованието и науката

ПМС – Постановление на Министерски съвет

ФНИ – Фонд „Научни изследвания“

Представеният отчетен доклад за дейността на ИИНЧ през 2019 г. позволява да се направят следните **изводи и препоръки**:

1. През отчетния период ИИНЧ успешно изпълнява своята мисия и научни приоритети. В съответствие с тях учените от института разработват редица значими за държавните институции и за българското общество проекти в областта на демографското и личностно развитие. Резултатите от тези проекти могат и би трябвало да послужат при вземането на управленски решения от страна на българските държавни институции.

2. Научните приоритети на ИИНЧ са съобразени с визията на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017–2030. За нейното цялостно реализиране обаче е необходима адекватна и последователна държавна политика в областта на научните изследвания. Без такава политика трудно биха намерили трайно решение натрупаните през годините проблеми, като повишаването на жизнения стандарт на българските учени и привличането на повече млади хора, които да се занимават с изследователска дейност в института.

3. По отношение на публикационната активност на учените от ИИНЧ през 2019 г. се преодолява констатирания през предходната година спад в тази дейност. Значително се увеличава броя на цитиранията, които през 2019 г. достигат най-високото си ниво в сравнение с предходните години. Увеличава се и броя на публикациите и цитатите в издания, индексирани в WoS и Scopus.

София,
23.01.2019 г.

Научен секретар:
доц. д-р Венцислав Мучинов